

nja, pri katerem umetnik vnaša v svoje delo lastna občutja in gledalcem torej sporoča o sebi.

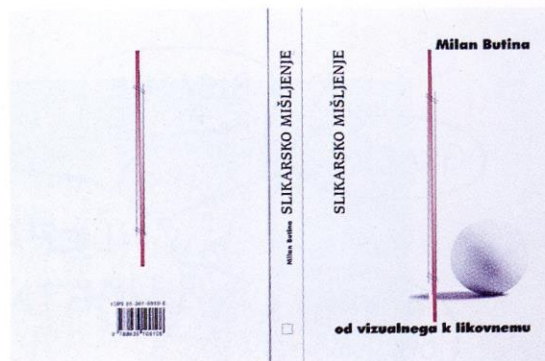
GRAFIČNO OBLIKOVANJE

Propagandna umetnost izrazito služi oglaševanju. Beseda "propagare" je latinskega izvira in pomeni večati, širiti.

Gre za oblikovanje estetskih vidnih sporočil, ki tekmujejo na tržišču v boju za pozornost kupcev, uporabnikov. Povečini so propagandna sporočila vidna (le da so nekatera še slušna, nekatera, recimo radijska, pa samo slušna). Njihov namen je, da bi jih opazilo čimveč ljudi. S tujko jim lahko rečemo tudi "**vizualne komunikacije**" (latinsko "communicare" – pogovarjati se). Danes so med njimi najučinkovitejša "gibljiva sporočila" ali po domače – TV reklame. Element grafike je v njih močan, le da gre za "animirano", torej "oživljeno" grafiko. Tehnika, prej filmska, danes video/računalniška, omogoča oživljanje, premikanje grafičnih elementov, ki se vedejo, kot da bi bili živa bitja.

Ker je tehnika "animirane grafike" za nas nedosegljiva, pa se vrnimo h grafiki, ki ni animirana, je pa prav tako namenjena propagandi. Omenili smo jo že v petem razredu, in sicer kot industrijsko grafiko. K njej štejemo plakate, ovojnice, opremo knjig, ovitke, časopise, vabila, opozorilne table, prometne znake, znake, ki so osebni, športni, znake šol, obrti, podjetij, dejavnosti, embleme, razne obrazce, vizitke, pečate. (sl. 111a–e)

Vsa takšna sporočila estetsko oblikuje grafični oblikovalec, dejavnost pa imenujemo **grafično oblikovanje**. Grafični oblikovalec z vidnimi znaki – besedili, slikami, fotografijami, znaki – oblikuje celotno podobo sporočila, ki ga naročnik namenja javnosti. Ta zvrst grafičnega oblikovanja se torej razlikuje od grafičnega ustvarja-

sl. 111a
Knjižni ovitek

sl. 111b
Knjižni ovitek; predlog za naslovno stran revije
Ljubljanski zvon (1905)

sl. 111c
Embalaza

sl. 111d
Znak SNG Drama

sl. 111e
Znak OŠ LEDINA

Vse dejavnosti tiskanja oziroma odtiskovanja (industrijskega in umetniškega) izražamo s pojmom **grafika**. Pojem **grafično** označuje tudi umetnost risanja. Torej se takrat, kadar se izražamo s črto – rišemo ali pišemo – izražamo grafično. Grafika je torej skupni naziv za izdelavo vseh tiskarskih pripomočkov in nasplah za vse postopke, ki jih uporabljamo za ročno ali strojno razmnoževanje slik ali besed.

Plakat

Plakat je poseben izdelek grafičnega oblikovanja. Je sporočilo, ki je namenjeno javnosti. Ljudi informira, privablja, opozarja, lahko tudi preseneča, prepričuje, izziva, razburja, lahko označuje, pa tudi krasi prostore in bivalno okolje. Je torej oglaševalni pripomoček, izobešen na vidno mesto. Je sredstvo, ki javnosti posreduje sporočila (*informacije*), ta pa so lahko zanjo ugodna ali neugodna.

Pomembna prvina sporočilnega plakata je zato – pisava. Ta se je razvila najprej pri Sumerjih.

Podoba je predstavljala spočetka samo sebe. S ponavljanjem je postala podoba stalna in tipična. Nato so jo še poenostavljali. Stilizirane znake-podobe so vrezovali v glinaste ploščice – tako je nastal klinopis (sl. 112a, b).

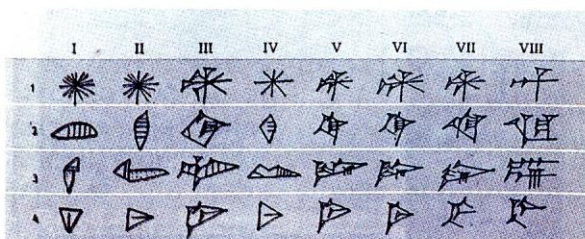
Znaki so postali zelo abstraktni in v njih ni bilo več mogoče spoznati prvotnih podob, ki so jih sicer še vedno predstavljali. Podobne podobopise so razvila tudi druga ljudstva Starega vzhoda, recimo stari Egipčani.

Iz teh znakov so nastali "praplakati". Egipčani so namreč ilustrirali svoje zvitke – knjige mrtvih.

sl. 112a

Razvoj od narisane slikovnega znamenja glave – do abstraktnega znaka za glavo

sl. 112b

Razvoj znamenj za pojme bog, zemlja, moški in ženska

V drugi polovici tisočletja so Feničani že poznali grafično izvedbo govornega jezika (sl. 113), znaki so bili enostavno urejeni v vrsticah in stolpcih, da so omogočali lažje branje.

sl. 113

Črkovni zapis prvin feničanske govornice

Pravi začetki plakata pa segajo v čas protestantizma, ki ga je začel Martin Luther (1483 – 1546), ko je dne 31.10.1517 na vrata cerkve v Wittenbergu pribil velik plakat s 95 tezami proti odpustkom. Narejen je bil ročno v enem izvodu, učinek pa je bil velik, sprožil je namreč veliko reformacijo.

Prvi tiskani plakat (reprodukcija) je nastal v Angliji že nekaj prej, leta 1500, resda le v velikosti igralne karte. Bil je bolj podoben letakcu, a se je prvič pojavil množično.

Prvi plakati so bili izdelani v tehniki lesoreza in tiskani v črni barvi.

sl. 114

Letak proti Luthru - prvi primer tiskane propagande te oblike.

Množično tiskani pravi plakati so se pojavili z industrializacijo (18. stoletje).

Sprva so bili plakati samo besedilni, počasi pa so se dopolnjevali z likovnimi elementi. Ti so bili najprej samo za okras in dodatek, potem pa so postali enakovreden sestavni del, saj sta se pisni in likovni del slogovno poenotila.

Začetke prave plakatne umetnosti srečamo po letu 1870. Znani so umetniški plakati francoskega slikarja in grafika Henryja Toulouse Lautreca (1864–1901). Ta je v umetniško sliko vključil na primer vabilo na svojo razstavo ali za kakšen koncert (sl. 115).

sl. 115
Toulouse Lautrec, plakat za koncert (1891)

V 20. stoletju so se umetniki začeli načrtno ukvarjati z oblikovanjem plakata. Zelo so ga stilizirali, barve so postale žive in enovite.

Vsak narod je izoblikoval svoj način grafičnega sporočanja, značilen po stilu in po tehničnih posebnostih.

Pri nas se je plakat pojavil ob koncu 19. stoletja. Oblikovalci plakatov so bili številni arhitekti in slikarji, ki so v vsebino in obliko vnašali svoj izraz in ideje, primerne času in kraju, kjer so nastali.

Glede na vsebino, ki jo sporoča plakat, ločimo naslednje:

A: Turistični plakat

Namenjen je predvsem tujcem, predstavlja deželo in njene lepote, na primer zgodovinske znamenitosti, toplice, jezera, morje, planine (sl. 116).

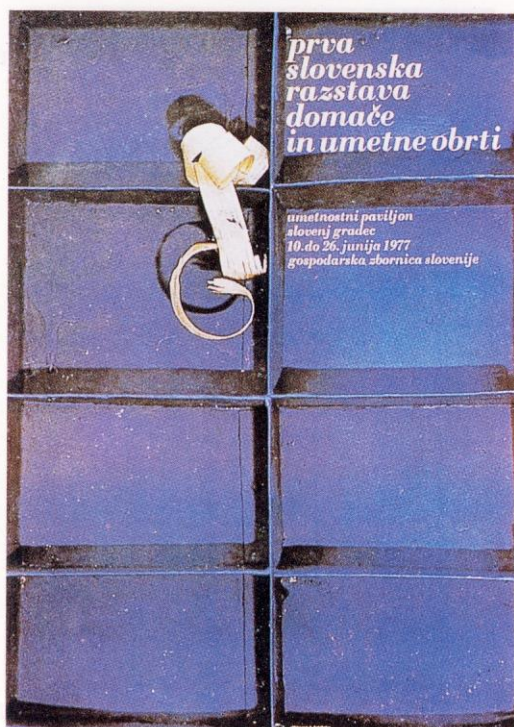
sl. 116
Plakat, oblikovala M. Licul in R. Novak, (1994)

B: Kulturni plakat

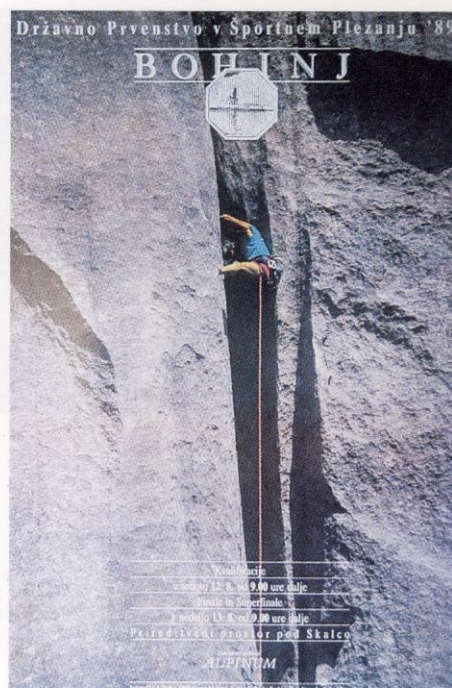
Ta vabi na kulturne prireditve, kot so gledališke in filmske predstave, koncerti, plesji, razstave (sl. 117a, b).

sl. 117a
Plakat, oblikoval Gvido Birolla (1909)

sl. 117b
Plakat, oblikoval Harald Draušbaher (1977)

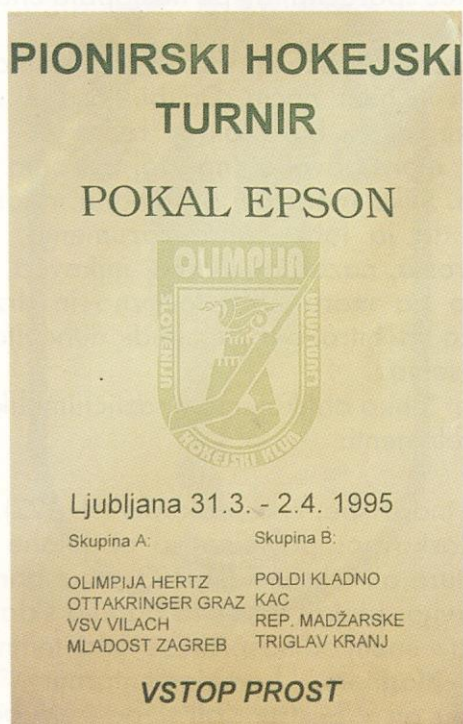
sl. 118b
Plakat, oblikovala Miljenko Licul in Ranko Novak (1994)

C: Športni plakat

Obvešča o športnih prireditvah in tekmovanjih in vabi k rekreaciji ipd. (sl. 118a, b).

D: Zdravstveni plakat

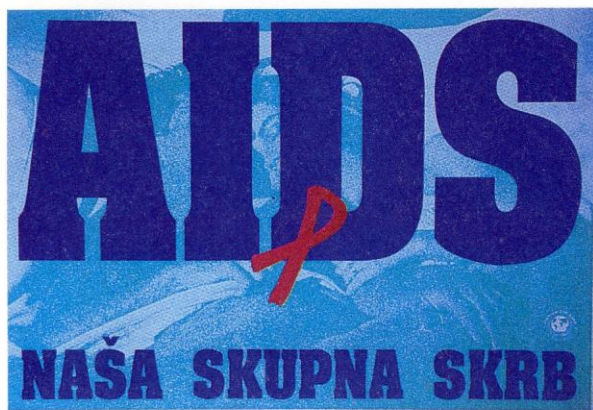
Posreduje pomembne nasvete ali svarila v zvezi z zdravjem in zdravim življenjem (sl. 119a, b).

sl. 118a

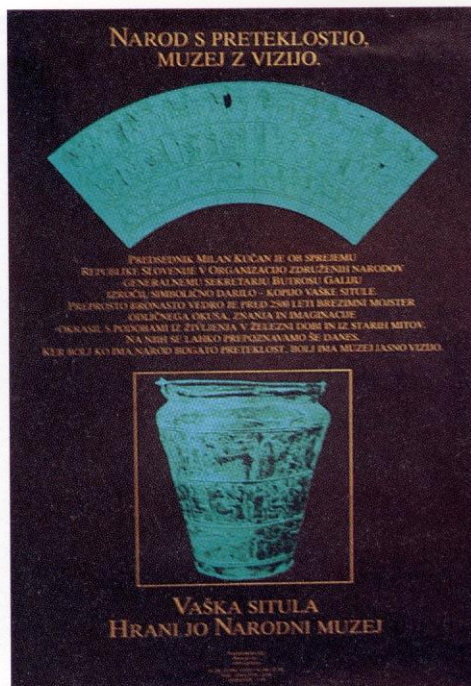
sl. 119a

sl. 119b

E: Reklamni plakat

Oglašuje predvsem trgovsko blago, sejme, razstave, npr. pohištva, tekstila, vinski sejem (sl. 120).

sl. 121
Plakat, oblikoval Ranko Novak (1992)

sl. 120
Plakat, oblikovala Jani Baučer in Peter Bevs (1979)

F: Politično–propagandni plakat

Oglašuje družbene in politične dogodke in programe – volitve itn. (sl. 121).

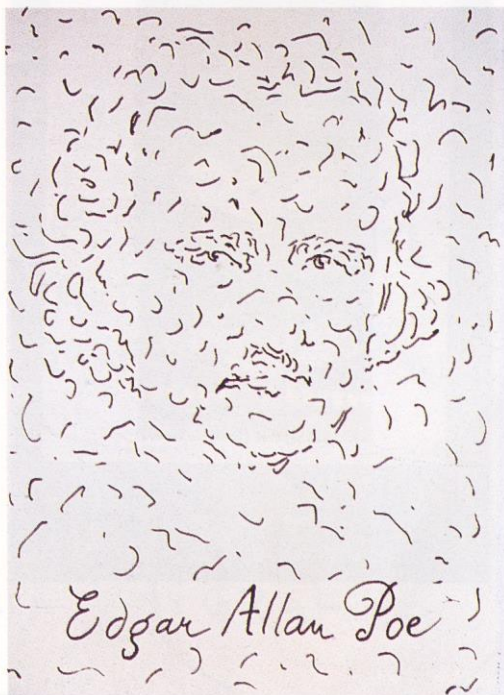
Plakat je običajno sestavljen iz slike in besedila, lahko pa tudi samo iz besedila. Besedilo in slika oblikovalec načrtno poveže v enotno sporočilo, pri tem pa lahko prevladuje bodisi slika bodisi besedilo (nosilec sporočila) ali pa nastopata enakovredno.

S plakatom lahko sporočila razširjamo na cenen in hiter način. Da bi dosegel svoj namen, mora biti plakat "izviran" – kar pove, mora povedati na svoj oziroma nov način. Slika mora biti pregledna in jasna, zato da jo lahko hitro razumemo, tudi preprosta, nazorna, izvirna, mikavna. Besedilo pa mora biti prodorno in drzno, kratko in hitro berljivo, tudi duhovito in domiselno.

Plakat lahko oblikujemo z različnimi likovnimi elementi:

A: Črtno: risbe, črke, rokopis (sl. 122).
B: Ploskovno: površine so obdelane kot strukture ali teksture (sl. 123) ali z barvno ploskvijo: plakat uredimo barvno skladno ali pa v enem od nasprotij: svetlo–temnem, toplo–hladnem, komplementarnem nasprotju ali v pestrem ali nepestrem barvnem nasprotju (sl. 124).

C: Kombinirano: z različnimi likovnimi elementi (sl. 125).

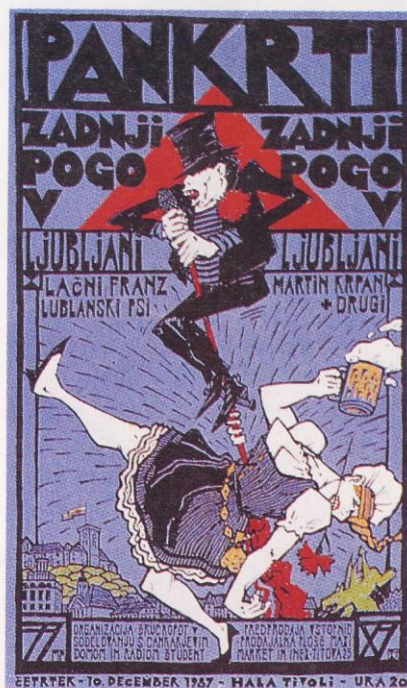
sl. 122
Plakat, oblikoval Radovan Jenko (1983)

sl. 123
Plakat, oblikoval Slavko Furlan (1977)

sl. 124
Plakat, oblikoval Radovan Jenko (1987)

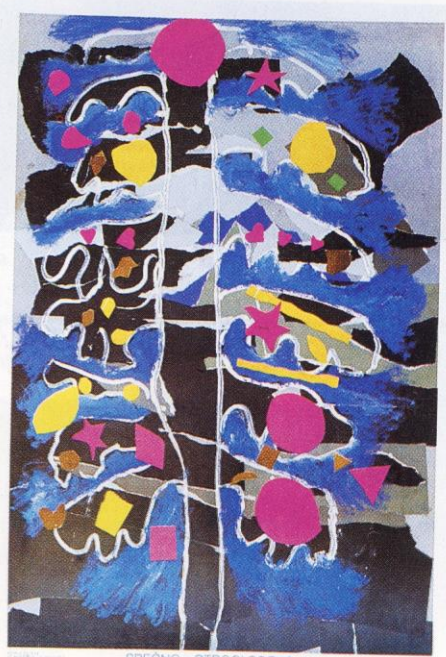
sl. 125
Plakat, oblikoval Kostja Gatnik (1987)

Plakat oblikuje oblikovalec. Da bi bil plakat tehnično in vsebinsko kakovosten, bo najboljši, če pri nastanku sodeluje skupina strokovnjakov.

Oblikovalec plakata mora pri oblikovanju upoštevati osnovni namen plakata, njegovo vsebino, zakonitosti kompozicije, tiskarsko omejitev barv, določitev barvnih poudarkov, velikost, estetsko vrednost, zaželeno kakovost grafičnega odtisa.

Poznamo tudi posebno vrsto plakata – **“poster”**. To je krasilni ali “zvezdniški” plakat. Razvil se je v nadomestek likovnih del v bivalnih prostorih (sl. 126).

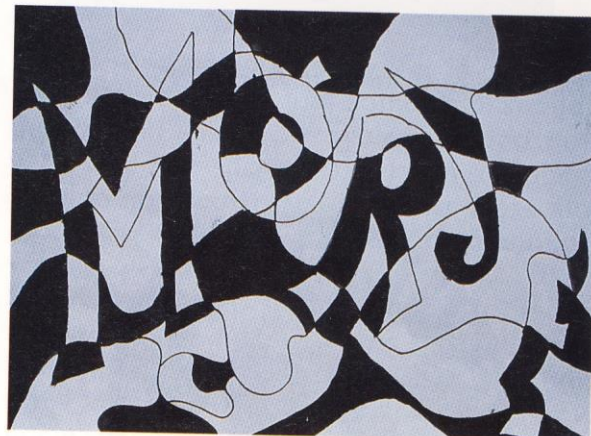

sl. 126

SREČNO - OTROCI ODRASLIM

sl. 127b

sl. 127c

Plakat lahko oblikujete tudi vi. Izberite različne vsebine in likovne elemente (sl. 127a-d).

sl. 127a

sl. 127d

ZNAČILNOSTI PLAKATA:

1. Namen: - krasilni (poster)
- sporočilni

2. Osnovne zakonitosti:

- opazen
- privlačen
- estetski
- pregleden
- izviren

3. Izrazno sredstvo:

- barva
- kombinacija
- ploskev
- linija

4. Vsebina:

- reklamni
- politično – propagandni
- zdravstveni
- športni
- kulturni
- turistični

Literatura: Tonka Tacol: Likovno izražanje, Učbenik za 7. razred, Debora, Ljubljana 1995

NALOGA

Napravi plakat z ZDRAVSTVENO VSEBINO- COVID 19.

(lahko predstaviš znake bolezni, varovanje pred okužbo, ceplenje...)

Pri izdelavi upoštevaj vse značilnosti plakata. Uporabi kontrastne barve:

Uporabiš lahko različne likovne tehnike: **tempera, flomastri, tuš, kolaž** (uporabiš lahko fotografije iz časopisov, barvne papirje, časopisni papir...).

Rok oddaje naloge je **29. januar 2021.**